

INSTITUTE OF ANTHROPOLOGY

In 300 cuốn, tại Công ty Cổ phần Khoa học và Công nghệ Hoàng Quốc Việt, theo Giấy phép xuất bản số 306/GP-BTTTT, ngày 28-8-2023. Phát hành qua mạng lưới bưu điện Việt Nam trên toàn quốc: Mã ấn phẩm: C212; Hotline 1800.585855. Hoặc tòa soạn Tạp chí Dân tộc học (Số ĐT: 02462730420). In xong và nộp lưu chiểu tháng 10-2024.

Giá: 40.000đ

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC - SỐ 5 (245) - 2024 - ANTHROPOLOGY REVIEW

ISSN 0866 - 7632

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC

5 (245)

2024

VIỆN DÂN TỘC HỌC
VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

DÂN TỘC HỌC

Tap chí chuyên ngành Dân tộc học
Năm thứ XXXXX
Số 5 (245) - 2024

Ra hai tháng một kỳ

TÒA SOẠN VÀ TRỊ SỰ
Tầng 10, nhà A, số 1 Liễu Giai, Ba Đình Hà Nội
Điện thoại: 84-024-62730420
E-mail: tapchidantochoc@gmail.com
Website: viendantochoc.vass.gov.vn

VIỆN DÂN TỘC HỌC - VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

TỔNG BIÊN TẬP		MỤC LỤC	
PGS. TS. NGUYỄN THỊ THANH BÌNH		Trang	
* * *		Vương Xuân Tình	* Chế biến món ăn trong ống tre của các tộc người ở Việt Nam và Đông Nam Á 3
HỘI ĐỒNG BIÊN TẬP		Vương Ngọc Thi	* Một số hạn chế trong thực hiện chính sách giảm nghèo và phát triển kinh tế vùng biên giới Việt Nam - Lào (Nghiên cứu tại tỉnh Quảng Nam) 17
PGS.TS. Nguyễn Thị Thanh Bình (Chủ tịch)		Phạm Quang Linh	* Đi làm ăn xa: Chiến lược sinh kế hiện nay của người Khơ-mú ở huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An 29
TS. Hoàng Phương Mai (Thư ký)		Nguyễn Thị Thu	
GS.TS. Nguyễn Văn Chính		Vũ Thị Hải Hà	* Quan hệ tộc người xuyên biên giới trong hoạt động kinh tế của người Khmer tại thị xã Tịnh Biên, tỉnh An Giang 42
TS. Nguyễn Thẩm Thu Hà		Phạm Thị Thu Hà	* Hoạt động chăn nuôi bò sữa trong phát triển kinh tế hộ gia đình ở xã Mộc Bắc, thị xã Duy Tiên, tỉnh Hà Nam 53
TS. Trần Minh Hằng		Nguyễn Thu Trang	* Nguồn nhân lực lao động dân tộc thiểu số hiện nay tại một số Khu công nghiệp tỉnh Bắc Ninh 66
TS. Bùi Thị Bích Lan		Lê Thị Mùi	
TS. Trần Thị Mai Lan		Nguyễn Thành Trung	* Thực trạng thu nhập của công nhân dân tộc thiểu số tại một số Khu công nghiệp tỉnh Bắc Ninh 78
TS. Phạm Quang Linh		Trần Minh Hằng	
PGS.TS. Nguyễn Văn Minh		Lý Cẩm Tú	* Một số biến đổi trong hoạt động kinh tế của người Dao ở xã Bành Trạch, huyện Ba Bể, tỉnh Bắc Kạn 92
PGS.TS. Lâm Bá Nam		Lê Thị Hương	* Nhà ở của người Brâu từ truyền thống đến hiện đại 102
TS. Lý Hành Sơn		Nguyễn Đức Chiên	* Kinh nghiệm xây dựng làng văn hóa mới ở Hàn Quốc và hàm ý cho Việt Nam 114
TS. Nguyễn Công Thảo		Võ Hải Thanh	
TS. Trần Hồng Thu			
PGS.TS. Vương Xuân Tình			
TS. Phạm Thị Cẩm Vân			
* * *			
TÒA SOẠN VÀ TRỊ SỰ			
TS. Hoàng Phương Mai (Thư ký)			
ThS. Phạm Thị Thu Hà			
CN. Nguyễn Thu Trang			
Thiết kế bìa: ThS. Lục Mạnh Hùng			
Chuyển ngữ: TS. Vương Ngọc Thi			
Tài khoản: Viện Dân tộc học			
STK: 001.1.00.1715230			
Sở giao dịch Ngân hàng			
TMCP Ngoại thương Việt Nam			
Số 11 Láng Hạ, Ba Đình, Hà Nội			

TÓM TẮT TIẾNG VIỆT SỐ 5/2024

1. Vương Xuân Tình: Chế biến món ăn trong ống tre của các tộc người ở Việt Nam và Đông Nam Á

Tóm tắt: Việt Nam và các nước vùng Đông Nam Á được xem như quê hương của cách chế biến món ăn trong ống tre - một cách chế biến cổ sơ, ra đời từ khi con người phát hiện ra lửa, song vẫn tồn tại, phát triển trong đời sống đương đại. Hiện nay ở Việt Nam, những món ăn như cơm lam, canh nấu với nhiều loại thực phẩm, các thứ cá và thịt nướng trong ống tre tạo nên hương vị đặc biệt, không chỉ là khẩu vị của các tộc người sống tại mà còn hấp dẫn du khách thập phương. Trong số 100 món ăn đặc sắc được vinh danh ở Việt Nam năm 2021, đã có hai món chế biến trong ống tre. Tại các nước như Campuchia, Lào, Thái Lan hay Malaysia, món cơm lam cũng có đóng góp tích cực cho phát triển du lịch, thu nhập của người dân và giữ gìn văn hóa truyền thống.

Từ khóa: Món ăn chế biến trong ống tre, cổ sơ, đương đại, tộc người, Việt Nam, Đông Nam Á.

2. Vương Ngọc Thi: Một số hạn chế trong thực hiện chính sách giảm nghèo và phát triển kinh tế vùng biên giới Việt Nam - Lào (Nghiên cứu tại tỉnh Quảng Nam)

Tóm tắt: Dựa trên kết quả nghiên cứu điền dã tại hai huyện Tây Giang và Nam Giang thuộc tỉnh Quảng Nam năm 2023 - 2024, bài viết trình bày những hạn chế trong thực hiện chính sách giảm nghèo và phát triển kinh tế cho các tộc người khu vực biên giới tỉnh Quảng Nam nói riêng cũng như khu vực biên giới Việt Nam - Lào nói chung, phân tích các nguyên nhân của những hạn chế này và đưa ra các kiến nghị nhằm tăng tính hiệu quả cho việc thực hiện chính sách tại địa phương. Bài viết gồm các nội dung: Giới thiệu về địa bàn nghiên cứu, các hạn chế trong quá trình thực hiện chính sách, nguyên nhân và một số kiến nghị.

Từ khóa: Chính sách giảm nghèo, chính sách phát triển kinh tế, biên giới Việt Nam - Lào, Quảng Nam.

3. Phạm Quang Linh, Nguyễn Thị Thu: Đi làm ăn xa: Chiến lược sinh kế hiện nay của người Kơ-mú ở huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An

Tóm tắt: Kơ-mú là tộc người thiểu số có dân số đông nhất toàn huyện Kỳ Sơn, đồng thời cũng là dân tộc có tỷ lệ nghèo và cận nghèo lớn nhất huyện. Trước đây, sinh kế của tộc người này chủ yếu gắn với trồng trọt và chăn nuôi, mức thu nhập thấp không đủ để giúp người dân có cuộc sống ổn định, phát triển. Khoảng từ năm 2018 trở lại đây, cùng với sự phát triển và hội nhập của đất nước, cơ hội sinh kế cho người dân cũng được mở rộng. Rất nhiều người Kơ-mú ở huyện Kỳ Sơn đã di cư lao động, đi làm ăn xa trong và ngoài nước, từ đó giúp họ cải thiện cuộc sống. Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tích cực,

việc đi làm ăn xa của người dân cũng dẫn tới một số tác động tiêu cực. Bài viết này tập trung tìm hiểu thực trạng đi làm ăn xa, những vấn đề đang đặt ra và bước đầu đề xuất một số kiến nghị nhằm tăng cường hiệu quả đối với hoạt động đi làm ăn xa của người Khơ-mú ở huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An trong thời gian tới.

Từ khóa: Đi làm ăn xa, chiến lược sinh kế, người Khơ-mú, biên giới Việt Nam - Lào, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An

4. Vũ Thị Hải Hà: Quan hệ tộc người xuyên biên giới trong hoạt động kinh tế của người Khmer tại thị xã Tịnh Biên, tỉnh An Giang

Tóm tắt: Người Khmer (Khơ-me) cư trú chủ yếu ở các tỉnh Tây Nam Bộ của Việt Nam và có mối quan hệ xuyên biên giới mạnh mẽ với đồng tộc ở Campuchia. Tại khu vực biên giới Việt Nam - Campuchia thuộc các tỉnh Tây Nam Bộ, nhờ sự liên kết về mặt địa lý, mối quan hệ của người dân Khmer ở hai đường bên biên giới được thể hiện rõ nét trên nhiều lĩnh vực như kinh tế, xã hội, văn hóa,... Trên cơ sở kế thừa một số tài liệu đã công bố và tư liệu điền dã trong các năm 2022 - 2024 tại phường biên giới An Phú và xã nội địa Văn Giáo thuộc thị xã biên giới Tịnh Biên, tỉnh An Giang, bài viết làm rõ thực trạng quan hệ tộc người xuyên biên giới của đồng bào Khmer tại các điểm nghiên cứu thông qua hoạt động kinh tế như buôn bán hàng hóa và gia súc, làm thuê, thuê đất sản xuất nông nghiệp.

Từ khóa: Quan hệ tộc người, xuyên biên giới, người Khmer, biên giới Việt Nam - Campuchia, Tịnh Biên, An Giang.

5. Phạm Thị Thu Hà: Hoạt động chăn nuôi bò sữa trong phát triển kinh tế hộ gia đình ở xã Mộc Bắc, thị xã Duy Tiên, tỉnh Hà Nam

Tóm tắt: Phát triển chăn nuôi bò sữa là chủ trương, chính sách lớn của Đảng và Nhà nước ta hiện nay nhằm chuyển đổi phương thức, quy mô chăn nuôi truyền thống sang chăn nuôi lớn theo hướng sản xuất hàng hóa và liên kết thị trường, từ đó tạo nên bước đột phá về hiệu quả kinh tế, thúc đẩy quá trình chuyển đổi nông nghiệp, nông thôn ở nước ta theo hướng bền vững. Dựa trên nghiên cứu thực địa tại thôn Hoàn Dương, xã Mộc Bắc, thị xã Duy Tiên, tỉnh Hà Nam vào tháng 6/2024, bài viết tìm hiểu vai trò của hoạt động chăn nuôi bò sữa trong đời sống kinh tế hộ gia đình trên các khía cạnh: thay đổi nhận thức và tư duy trong chăn nuôi, mở rộng cơ hội việc làm và nâng cao thu nhập, cải thiện mức sống và góp phần giảm nghèo. Trên cơ sở đó, bài viết làm rõ những vấn đề đặt ra và đề xuất một số kiến nghị nhằm phát triển mô hình chăn nuôi bò sữa, cải thiện kinh tế hộ gia đình ở xã Mộc Bắc trong bối cảnh hiện nay.

Từ khóa: Chăn nuôi bò sữa, kinh tế hộ gia đình, Hà Nam.

6. Nguyễn Thu Trang, Lê Thị Mùi: Nguồn nhân lực lao động dân tộc thiểu số hiện nay tại một số Khu công nghiệp tỉnh Bắc Ninh

Tóm tắt: Công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa ở Việt Nam những năm qua đã tạo điều kiện cho việc phát triển nhiều khu công nghiệp cùng các ngành nghề mới, thu hút lực lượng lao động dồi dào đến làm việc, trong đó có nguồn lao động là người dân tộc thiểu số. Tuy nhiên, đối tượng lao động dân tộc thiểu số hiện nay vẫn còn gặp những khó khăn nhất định về trình độ học vấn, kỹ năng tay nghề, dẫn đến khả năng tiếp cận các công việc đòi hỏi chất lượng cao và thu nhập cao còn rất hạn chế. Trên cơ sở nghiên cứu thực địa, bài viết này làm rõ thực trạng nguồn nhân lực lao động dân tộc thiểu số hiện nay tại một số khu công nghiệp ở tỉnh Bắc Ninh, qua đó đề xuất một số kiến nghị nhằm nâng cao chất lượng nguồn nhân lực dân tộc thiểu số ở Việt Nam trong quá trình hội nhập và phát triển.

Từ khóa: Nguồn nhân lực, lao động, dân tộc thiểu số, khu công nghiệp, Bắc Ninh.

7. Nguyễn Thành Trung, Trần Minh Hằng: Thực trạng thu nhập của công nhân dân tộc thiểu số tại một số Khu công nghiệp tỉnh Bắc Ninh

Tóm tắt: Bài viết phân tích thực trạng thu nhập và những yếu tố tác động đến thu nhập của công nhân là người dân tộc thiểu số tại một số khu công nghiệp tỉnh Bắc Ninh. Kết quả cho thấy, thu nhập của họ vẫn ở mức thấp, chủ yếu từ lương cơ bản, lương làm thêm giờ, thưởng và hỗ trợ của doanh nghiệp cho an sinh xã hội. Một số yếu tố chính tác động đến thu nhập của công nhân người dân tộc thiểu số là giới, độ tuổi, trình độ học vấn, kinh nghiệm làm việc và vị trí việc làm. Trong đó, thu nhập có sự tác động lớn bởi ba yếu tố: giới tính, kinh nghiệm làm việc, vị trí việc làm. Điều này đặt ra một số vấn đề về chính sách đối với công nhân là người dân tộc thiểu số trong phát triển công nghiệp hóa ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Thu nhập, di cư, công nhân dân tộc thiểu số, khu công nghiệp, tỉnh Bắc Ninh.

8. Lý Cẩm Tú: Một số biến đổi trong hoạt động kinh tế của người Dao ở xã Bành Trạch, huyện Ba Bể, tỉnh Bắc Kạn

Tóm tắt: Trong bối cảnh đô thị hóa, hội nhập kinh tế thị trường, ngày càng có nhiều thay đổi cả về chất và lượng của lực lượng lao động ở vùng dân tộc thiểu số và miền núi nước ta. Qua nghiên cứu người Dao ở xã Bành Trạch, huyện Ba Bể, tỉnh Bắc Kạn, những phân tích trong bài viết này cho thấy lực lượng lao động người Dao đã và đang tìm kiếm những cơ hội việc làm mới với thu nhập cao hơn. Trong khi, kiến thức khoa học hiện đại và các kỹ thuật sản xuất mới ngày càng được ứng dụng nhằm nâng cao năng suất sản xuất nông nghiệp. Nhờ vào quá trình chuyển đổi này, đời sống của phần lớn người Dao nơi đây đã được cải thiện cả về vật chất và tinh thần.

Từ khóa: Chuyển dịch lao động, sản xuất nông nghiệp, người Dao, xã Bành Trạch.

9. Lê Thị Hương: Nhà ở của người Brâu từ truyền thống đến hiện đại

Tóm tắt: Ngôi nhà sàn truyền thống của người Brâu không chỉ mang chức năng là nơi ở, mà còn là nơi chứa đựng nhiều giá trị tộc người. Trải qua thời gian, với sự thay đổi của đời sống, tập quán sinh hoạt, sản xuất và tác động từ chính sách hỗ trợ của Nhà nước, ngôi nhà của người Brâu cũng có những biến đổi nhất định. Cho đến nay, người Brâu có bốn loại hình nhà ở: nhà sàn, nhà trệt, nhà xây và nhà sàn trên rẫy, trong đó loại hình nhà trệt tồn tại trong thời gian ngắn nhất. Ở bài viết này, tác giả tập trung làm rõ hai kiểu nhà hiện tại đó là nhà xây và nhà sàn rẫy nhằm làm nổi bật những biến đổi về không gian cư trú và phản ánh tâm tư của những thế hệ trong gia đình người Brâu khi sinh sống trong ngôi nhà hiện tại.

Từ khóa: Nhà ở, người Brâu, truyền thống, biến đổi.

10. Nguyễn Đức Chiện: Kinh nghiệm xây dựng làng văn hóa mới ở Hàn Quốc và hàm ý cho Việt Nam

Tóm tắt: Vào những năm đầu thập niên 1960, Hàn Quốc vẫn là một nước chậm phát triển với thu nhập bình quân đầu người thấp. Tuy nhiên, chỉ sau khoảng 4 thập kỷ tiến hành công nghiệp hóa, hiện đại hóa, quốc gia này đã có những bước phát triển ngoạn mục, trong đó có khu vực nông thôn. Với các chính sách và chiến lược đúng đắn, dựa trên bối cảnh chính trị, xã hội và kinh tế đặc thù, phong trào Saemaul Undong đã xây dựng làng văn hóa nông thôn mới đạt được nhiều kết quả tích cực và là kinh nghiệm tham khảo hữu ích cho các quốc gia đang phát triển. Việc tiếp tục nghiên cứu phong trào Saemaul Undong của Hàn Quốc góp phần tham khảo kinh nghiệm và vận dụng phù hợp với thực tiễn phát triển nông thôn Việt Nam hiện nay là rất cần thiết trong bối cảnh đất nước đang đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Từ khóa: Xây dựng nông thôn mới, làng văn hóa ở Hàn Quốc, phong trào Saemaul Undong.